

**ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล  
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี**  
**Opinions Toward Debt of Farmers in Srimongkon Sub-district,  
Saiyok District, Kanchanaburi Province**

กัลยรัตน์ สอาดนัก<sup>1</sup> และพัชราวดี ศรีบุญเรือง<sup>1\*</sup>  
Kanyarat Sa-ardnuk<sup>1</sup> and Patcharavadee Sriboonruang<sup>1\*</sup>

**บทคัดย่อ**

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล 2) ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร 4) ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร และ 5) ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรตำบลศรีมงคล จำนวน 297 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.08 ปี สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ระดับการศึกษาประถมศึกษา ประสพการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 19.79 ปี กิจกรรมหลักทางการเกษตรปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 24.31 ไร่ รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 93,841.41 บาท/ปี รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,912.56 บาท/ปี จำนวนหนี้สินของเกษตรกรเฉลี่ย 83,564.31 บาท/ปี เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อบุคคล โดยผู้นำชุมชน สื่อมวลชน จากโทรทัศน์ สื่อกิจกรรม จากการประชุม ส่วนใหญ่ไม่เคยรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์ และเกษตรกรมีความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ในส่วนของการทดสอบสมมติฐานนั้นพบว่า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และปัจจัยการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเกษตรกร ที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01

**คำสำคัญ :** ความคิดเห็น ภาระหนี้สิน เกษตรกร การเปิดรับข่าวสาร จังหวัดกาญจนบุรี

**Abstract**

The objectives of this research were to study 1) demographic factors, 2) economic factors, 3) media exposure toward agricultural information, 4) opinions toward debt of farmers and, 5) to find the relationships between demographic factors, economic factors, media exposure toward agricultural information factors and the opinions toward debt of farmers in Srimongkol Sub-district, Saiyok District, Kanchanaburi Province. Samples consisted of 297 farmers. Data were collected using questionnaires. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum and Chi-square. According to the research, the results showed those farmers were female with an average age of 51.08 years old, married, member of the household were 3 persons, primary school education, experience in farming average of 19.79 years, the main activity in agricultural was cassava planting,

<sup>1</sup>ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

\*Corresponding author, Email: fagrpds@ku.ac.th

the average farming area 24.31 rai. The average agricultural income was 93,841.41 baht/year, the average expense in agricultural 53,912.56 baht/year, the average debt of farmers 83,564.31 baht/year. They got information about agriculture from people media from community leaders, mass media from television, activities media from meeting and almost of farmers never got information from online media. The Opinions toward the debt of farmers in Srimongkol Sub-district the average total was at a high level. The testing of hypotheses indicated these are economic factors and media exposure toward agricultural information. There were relationships with the opinions of farmers toward the debt of farmers planting at 0.05 and 0.01 level of significance.

**Keywords:** Opinion, Debt, Farmers, Media exposure, Kanchanaburi Province

### คำนำ

สินเชื่อเกษตร หมายถึง การกู้ยืมของเกษตรกรเพื่อช่วยตนเองให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเกษตรกรรมหรือเพื่อช่วยตนเองในการผลิตและขายผลิตผลเกษตรกรรม การให้สินเชื่อนั้นอาจให้เป็นเงินสด หรือให้เป็นของ เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ยหรือวัสดุการเกษตรอื่นๆ โดยทุกวันนี้การเกษตรได้ขยายตัวเป็นการผลิตเพื่อการขายมากยิ่งขึ้น ความต้องการทุนเพื่อการเกษตรจึงมีมากขึ้น ทุนที่เกษตรกรต้องการจะเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใดนั้น อาจกำหนดได้ตามขนาดของการทำการเกษตรของเกษตรกรเอง การให้สินเชื่อเกษตรแก่เกษตรกรนั้นจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อเกษตรกรใช้สินเชื่อในทางก่อประโยชน์ สินเชื่อเพื่อเกษตรไม่ได้หมายความว่า จะทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่งเรืองขึ้นได้ โดยทั่วไปเกษตรกรจำเป็นต้องเข้าใจวิธีใช้สินเชื่อในงานด้านการเกษตร เกษตรกรจะต้องมีความสามารถทั้งในด้านการจัดการฟาร์มและในด้านการจัดการเงิน ในด้านการจัดการฟาร์มนั้น เกษตรกรจะต้องคุ้นเคยกับลักษณะของดินประเภทของพืชผลซึ่งเหมาะสมกับพื้นที่ ผลที่คาดว่าจะได้รับตามปกติและปัญหาการขายพืชผลในท้องที่ตลอดจนปัจจัยสำคัญประการอื่นๆ ซึ่งกระทบถึงรายได้สุทธิจากการทำการเกษตร ในด้านการจัดการเงินจะต้องมีแผนซึ่งคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะกู้ยืมเงินมาสมทบกับทุนของตนเองเพียงใด และจะใช้ทุนเพิ่มรายได้ของตนเองอย่างไร ถ้านำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์หรือไม่เป็นไปตามแผนการให้สินเชื่อ จะเกิดความเสียหายทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ ในปี 2509 รัฐบาลได้จัดตั้ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนในด้านสินเชื่อทางการเกษตร ให้ความช่วยเหลือทางด้านแหล่งเงินทุน แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักของประเทศไทย ประชากรไทยที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเดือดร้อนเรื่องเงินที่จะใช้เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2559) ประเทศไทยมีประชากรที่เป็นเกษตรกรประมาณ 6.5 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนประชากรทั้งประเทศ 22.83 ล้านครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559) รายได้ส่วนหนึ่งของประเทศก็มาจากสินค้าเกษตรกรรม การเกษตรถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนมาถึงปัจจุบันซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็น่าจะมีความเป็นอยู่ที่ดี แต่ในทางกลับกันผู้ที่ประสบกับปัญหาความยากจน ความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหนี้สิน เป็นเกษตรกรผู้ที่เป็นผู้ผลิตอาหารและสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นส่วนใหญ่ (นิโลบล นวลอินทร์, 2550) ปัญหาหนี้สินของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลกระทบต่อการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้ทางการเกษตรไม่แน่นอน แรงงานในครัวเรือนเกษตรจึงต้องอพยพเข้าเมืองเพื่อไปหารายได้นอกภาคเกษตร มาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และบางครั้งเกษตรกรต้องกู้เงินจาก แหล่งเงินกู้ต่างๆ เพื่อมาใช้จ่ายในครัวเรือนและเป็นต้นทุนสำหรับการผลิตทางการเกษตรในฤดูกาลต่อไป จึงส่งผลให้เกษตรกรเป็นหนี้สินอย่างต่อเนื่องในที่สุด ครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี 2544/45) ครัวเรือนเกษตรมีหนี้สินปลายปีเฉลี่ย 43,415 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 117,346 บาทต่อครัวเรือน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (ปี 2557/58) โดยเป็นเงินกู้ระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ใช้เพื่อการลงทุนของทรัพย์สินเกษตร ซึ่งปัจจัยการผลิตซึ่งมีราคาสูงขึ้นและหนี้จากการใช้จ่ายในครัวเรือนเกษตรเอง โดยในช่วงที่ผ่านมาภาครัฐได้มีนโยบายให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เพื่อลดปัญหานี้จนกระทั่งรวมถึงการนำเม็ดเงินลงสู่ชุมชนเพื่อสร้างโอกาสของการเพิ่มรายได้ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้าน ฯลฯ (สำนักงานงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) ปัญหานี้สินเกษตรกรเป็นปัญหาเรื้อรังในปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่มีความสำคัญควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ปัญหานี้สินเกษตรกร นับเป็นปัญหาที่หนักที่สุด และเป็นผลสืบเนื่องมาจากการล่มสลายของระบบเกษตรและการจัดการชีวิตของเกษตรกร ทั้งนี้สินเกษตรกรจึงเป็นทุกข์เรื้อรังของเกษตรกรมายาวนาน นับตั้งแต่การผลิตทางการเกษตรจากเพื่อตอบสนองปัจจัยสี่ มาเป็นการผลิตเพื่อการค้าหรือเพื่อเงินตรา

ตำบลศรีมิ่งคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 370,625 ไร่ และเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 67,367 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอไทรโยค, 2560) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จำนวน 1,147 ครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดหลักประกันที่มั่นคงด้านอาชีพและรายได้ มีความสามารถในการชำระหนี้สินต่ำ รวมทั้งการขาดเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง ครัวเรือนเกษตรไม่สามารถพึ่งพาตนเองทางอาหารจากไร่นาได้เพียงพอ จำนวนหนี้สินของเกษตรกรในอำเภอไทรโยคจำนวน 647 ล้านบาท เกษตรกรที่เป็นหนี้สินจำนวน 3,194 คน ซึ่งเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคลเป็นหนี้สินจำนวน 565 คน จำนวนหนี้สิน 112 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเมื่อเทียบกับเกษตรกรตำบลอื่น (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสำนักงานตากไทรโยคน้อย, 2560) จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรในตำบลศรีมิ่งคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อภาระหนี้สิน และปัญหาความยากจนของเกษตรกร อาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและนโยบายรัฐบาล ซึ่งผลของการศึกษาผู้วิจัยคาดว่าจะประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ ของทุกฝ่ายในการกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรต่อไป

## วิธีการศึกษา

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1,147 ครัวเรือน และทำการคัดเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 ครัวเรือน โดยขั้นที่ 1 ผู้วิจัยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่าง (sample size) โดยใช้การคำนวณสูตรของ Yamane (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2556) ความคาดเคลื่อนเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างในที่นี้กำหนดให้เท่ากับ 0.05 ขั้นที่ 2 นำจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ คือ 297 ครัวเรือน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster sampling) ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างสามารถจำแนกตามหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ได้ดังนี้ หมู่ที่ 1 จำนวน 35 ครัวเรือน หมู่ที่ 2 จำนวน 27 ครัวเรือน หมู่ที่ 3 จำนวน 23 ครัวเรือน หมู่ที่ 4 จำนวน 47 ครัวเรือน หมู่ที่ 5 จำนวน 61 ครัวเรือน หมู่ที่ 6 จำนวน 56 ครัวเรือน หมู่ที่ 7 จำนวน 28 ครัวเรือน และหมู่ที่ 8 จำนวน 20 ครัวเรือน ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีทั้งปลายปิดและปลายเปิด โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรง (validity) ของเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไขจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (try out)

จำนวน 30 ชุด ทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่า cronbach's alpha เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นค่าที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 จากนั้นได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด จึงสามารถกำหนดตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาเรื่องความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพ 2) ด้านความสามารถในการปรับตัว 3) ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ 4) ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ 5) ด้านโครงสร้างทางสังคม/วัฒนธรรม และ 6) ด้านนโยบายทางการเมือง

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลด้านความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดวัดแบบสเกล อันตรภาคชั้น (interval class)

ผู้วิจัยได้ใช้มาตรวัดแบบการจัดแบ่งระดับชั้น (rating scale) ด้วยวิธีการสร้างสเกลแบบ Likert Scale (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2556) โดยกำหนดค่าคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคล 5 ระดับ ดังนี้

กำหนดค่าคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมงคลเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

คำนวณช่วงกว้างระหว่างชั้น จากสูตร (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2556)

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \text{พิสัย/จำนวนชั้น} \\ &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5 - 1) / 5 \\ &= 0.8\end{aligned}$$

ดังนั้น จึงกำหนดช่วงคะแนนสำหรับพิจารณา ดังนี้

#### คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็น

|             |         |
|-------------|---------|
| 1.00 – 1.80 | หมายถึง |
| 1.81 – 2.61 | หมายถึง |
| 2.62 – 3.42 | หมายถึง |
| 3.43 – 4.23 | หมายถึง |
| 4.24 – 5.00 | หมายถึง |

#### การแปลความหมายระดับความคิดเห็น

|                    |
|--------------------|
| เห็นด้วยน้อยที่สุด |
| เห็นด้วยน้อย       |
| เห็นด้วยปานกลาง    |
| เห็นด้วยมาก        |
| เห็นด้วยมากที่สุด  |

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01

## ผลการศึกษาและวิจารณ์

### ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.08 ปี มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน จบการศึกษาในชั้นประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 19.79 ปี กิจกรรมหลักทางการเกษตรปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 56.6 น่าจะประสบปัญหาทั้งการผลิตและราคาในช่วงที่มา และอาจส่งผลกระทบต่อการใช้หนี้สินที่ยืมมา ซึ่งสอดคล้องกับ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ์ รื่นทวี (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา อำเภอด่านขุนทด และอำเภอโนนสูง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสถานภาพสมรส (Table 1)

Table 1 Number and percentage of farmers Classified by personal factors of farmers.

| Demographic factors                                     | Number (person) | Percentage      |
|---------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| Member of the household                                 |                 |                 |
| 1 - 2 persons                                           | 50              | 16.8            |
| 3 - 4 persons                                           | 164             | 55.2            |
| 5 persons or more                                       | 83              | 27.9            |
| Mean = 3.87 persons S.D. = 1.61                         | Min = 1 persons | Max = 1 persons |
| Main activities in agricultural                         |                 |                 |
| Cassava                                                 | 168             | 56.6            |
| Sugar-cane                                              | 52              | 17.5            |
| Rice and other crops such as bergamot, lemongrass, etc. | 77              | 25.9            |

## ตอนที่ 2 ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 24.31 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรต่อปี เฉลี่ย 93,841.41 บาท ซึ่งไม่มากนัก เนื่องจากเกษตรกรมีกิจกรรมหลักในการทำการเกษตรคือปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งในปีที่ผ่านมามันสำปะหลังมีราคาตกต่ำประกอบกับประสบปัญหาในเรื่องสภาพอากาศ เกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรต่อปี เฉลี่ย 35,203.37 บาท อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรมาก จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย และทำกิจกรรมการเกษตรเป็นหลักจึงไม่สามารถไปหารายได้เสริมได้ เกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรต่อปี เฉลี่ย 53,912.56 บาท อาจเป็นเพราะราคาปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรต่อปี เฉลี่ย 48,459.39 บาท ซึ่งเป็นรายจ่ายในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เกษตรกรมีจำนวนหนี้สินต่อปี เฉลี่ย 83,564.31 บาท ซึ่งเป็นหนี้ที่กู้มาเพื่อลงทุนทำการเกษตรและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

## ตอนที่ 3 ปัจจัยการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร

สื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรจะเปิดรับข่าวสารจากผู้นำชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ 64.0) เนื่องจากผู้นำชุมชนมีความใกล้ชิดกับเกษตรกร และเป็นผู้เปิดรับข่าวสารจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่วงน้ำหนักของข่าวสารให้เหมาะกับพื้นที่และฐานความรู้ของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ นภสร อเนกบุญ (2559) ที่กล่าวว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคย มีความใกล้ชิด เป็นที่นำเชื่อถือของเกษตรกร เมื่อเกษตรกรมีปัญหาหรือข้อสงสัยทางด้านการเกษตรก็จะเลือกที่จะปรึกษาขอคำแนะนำจากผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถเป็นคนกลางที่จะเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้เป็นอย่างดี แต่ผู้นำชุมชนบางรายอาจประสบปัญหาในเรื่องการทำการเกษตร ซึ่งก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรได้

สื่อมวลชน พบว่า เกษตรกรเปิดรับข่าวสารจากทางโทรทัศน์มากที่สุด (ร้อยละ 78.8) เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกรวดเร็วมากที่สุด เนื่องจากเทคโนโลยีในปัจจุบันได้แพร่หลายครอบคลุมไปในทุกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ปาจารย์ สุโขบล (2551) ที่กล่าวว่า ประชาชนทุกระดับมีการใช้โทรทัศน์ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่ง่ายและรวดเร็ว สามารถเห็นได้ทั้งภาพและเสียง อย่างไรก็ตามโทรทัศน์ถึงแม้จะเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก

และรวดเร็ว แต่ถ้าไม่มีรายการที่จะช่วยเกษตรกรแก้ไขปัญหาได้ หรือเกษตรกรอาจไม่ทราบว่ามีการที่สื่อออกมา จึงต้องมีการสังเคราะห์ก่อน จึงจะนำไปแก้ไขปัญหาได้

สื่อกิจกรรม พบว่า เกษตรกรเปิดรับข่าวสารจากการประชุมมากที่สุด (ร้อยละ 43.4) อาจเป็นเพราะมีการประชุมหมู่บ้านในทุกๆ เดือน ผู้นำชุมชนได้มีการนำข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมไปเผยแพร่และแจ้งให้เกษตรกรทราบ รองลงมาคือ การอบรม และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ (ร้อยละ 15.8 และ 12.5 ตามลำดับ) ซึ่งสอดคล้องกับ นภัทร อเนกบุญ (2559) ที่กล่าวว่า เกษตรกรเปิดรับข้อมูลจากช่องทางนี้น้อย เนื่องจากเกษตรกรไม่ค่อยได้เข้าร่วมการอบรมหรือการศึกษาดูงานนอกสถานที่

สื่อออนไลน์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 68.7 และเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 31.3 โดยเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากเฟสบุ๊ก (ร้อยละ 14.5) รองลงมาคือ แอปพลิเคชันต่างๆ และไลน์ (ร้อยละ 10.1 และ 6.7 ตามลำดับ)

#### ตอนที่ 4 ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อภาระหนี้ของเกษตรกร (Table 2) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.62)

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการขาดความรู้ต่อสภาพพื้นที่และภูมิอากาศในการเพาะปลูกพืช ขาดความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตร ขาดความเข้าใจในเรื่องเทคนิคใหม่ๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต จะมีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ รื่นกวี (2555) ที่กล่าวว่า การขาดความรู้ และประสบการณ์ด้านการเกษตรมีผลต่อการทำเกษตรกรรมทำให้เกิดภาระหนี้สิน

เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านความสามารถในการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.41) เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการขาดความรู้ทางเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ไม่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สินเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีทางด้านนี้ และบางส่วนก็เห็นว่าเทคโนโลยีด้านนี้มีส่วนช่วยที่จะแก้ปัญหาด้านการเกษตรหรือศึกษาหาข้อมูลทางด้านการเกษตรได้

เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านความสามารถในการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.76) เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการขาดการวางแผนทำการเกษตรล่วงหน้า การขาดการออมเงิน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว การปลูกพืชโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาด มีผลต่อการเกิดหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ รื่นกวี (2555) ที่กล่าวว่า การขาดการวางแผนล่วงหน้ามีผลต่อการทำการเกษตรทำให้เกิดภาระหนี้สินของเกษตรกร

เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13) เนื่องจากการซื้อของฟุ่มเฟือย ราคาผลผลิตต่ำลง ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รายจ่ายครัวเรือนที่สูงขึ้น และราคาสินค้าในท้องตลาดที่สูงขึ้น มีผลต่อการเกิดหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ รื่นกวี (2555) ที่กล่าวว่า ความเจริญของเศรษฐกิจทำให้เกิดภาระหนี้สินของเกษตรกร

เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.34) เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนไม่ก่อให้เกิดหนี้เพราะการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนทำให้ประหยัดต้นทุนการผลิตได้ เพราะเครื่องจักรสามารถลดเวลาและทำงานได้เร็วกว่าคน การที่คนในพื้นที่อพยพเข้าไปทำงานในเมืองก็ไม่ส่งผลต่อการขาดแรงงานในพื้นที่ เพราะจะมีแรงงานในครอบครัวที่คน เกษตรกรก็ยังทำการเกษตรพื้นที่เท่าเดิม

เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรด้านนโยบายทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 3.37) เนื่องจาก เกษตรกรไม่ได้รับเงินชดเชยจากรัฐบาลเพื่อจะไปเป็นเงินทุนสำหรับการเกษตร กองทุนหมู่บ้านก็เป็นส่วนช่วยในเรื่องเงินทุนให้กับเกษตรกร เพราะมีดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดภาระหนี้สินของเกษตรกร

**Table 2** Average percentage ( $\bar{X}$ ), standard deviation (SD), and opinion level on debt burden of Srimongkol Sub-district Farmers Information on professional knowledge / skills. Adaptability Management Capability Economic structure and cultural structure and politics.

| Opinions toward debt of farmers in Srimongkol Sub-district                                                                                    | $\bar{X}$ | S.D.  | Level of opinion |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-------|------------------|
| 1. Knowledge/skills in career                                                                                                                 | 3.71      | 0.67  | High             |
| 1.1 Lack of knowledge of the area and climate in crop cultivation has a bearing on debt.                                                      | 3.73      | 0.94  | High             |
| 1.2 Lack of information and lack of agricultural training has a bearing on debt. As they do not know the technique to make more productivity. | 3.63      | 0.90  | High             |
| 1.3 Lack of agricultural knowledge and experience has a bearing on debt.                                                                      | 3.79      | 0.93  | High             |
| 1.4 Lack of knowledge on the technology that will be used to increase productivity has a bearing on debt.                                     | 3.64      | 0.92  | High             |
| 1.5 Lack of understanding of new techniques such as cost reduction. Increasing yield To develop agriculture has a bearing on debt.            | 3.78      | 0.93  | High             |
| 2. Adaptability                                                                                                                               | 3.41      | 0.66  | Moderate         |
| 2.1 Technological advances like mobile phones, internet are essential to everyday life. And affect the debt.                                  | 2.78      | 1.10  | Moderate         |
| 2.2 Lack of knowledge of production technology. Impact on debt                                                                                | 3.23      | 1.06  | Moderate         |
| 2.3 Plant diseases and insect pests have a bearing on debt.                                                                                   | 4.16      | 0.92  | High             |
| 2.4 The purchase of agricultural machinery affects the debt.                                                                                  | 3.46      | 0.996 | High             |
| 3. Management capability                                                                                                                      | 3.76      | 0.63  | High             |
| 3.1 The lack of advance planning has a bearing on debt.                                                                                       | 3.77      | 0.90  | High             |
| 3.2 The lack of accounting for income - expenditure has a bearing on debt.                                                                    | 3.48      | 0.96  | High             |



Table 2 (Continued)

| Opinions toward debt of farmers in Srimongkol Sub-district                                                                                       | $\bar{X}$ | S.D. | Level of opinion |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|------|------------------|
| 3.3 The lack of savings affects the debt.                                                                                                        | 3.74      | 0.97 | High             |
| 3.4 Monoculture can affect the debt.                                                                                                             | 3.72      | 0.91 | High             |
| 3.5 Growing crops without regard to market demand has a bearing on debt.                                                                         | 4.07      | 0.81 | High             |
| 4. Economic structure                                                                                                                            | 4.13      | 0.57 | High             |
| 4.1 Lack of knowledge of the source of capital has a bearing on debt.                                                                            | 3.59      | 0.94 | High             |
| 4.2 The purchase of extravagance affects the debt.                                                                                               | 3.98      | 1.04 | High             |
| 4.3 Lower yields But the cost of production increased. Affecting Debt                                                                            | 4.56      | 0.71 | Most             |
| 4.4 The higher the household's expenditure, the higher the debt.                                                                                 | 4.32      | 0.85 | Most             |
| 4.5 Higher prices on the market. Affecting Debt                                                                                                  | 4.20      | 0.83 | Most             |
| 5. Social and cultural structure                                                                                                                 | 3.34      | 0.64 | Moderate         |
| 5.1 Using machines instead of labor, people cause liabilities.                                                                                   | 3.03      | 0.97 | Moderate         |
| 5.2 Gambling Affects Debt                                                                                                                        | 3.71      | 1.00 | High             |
| 5.3 Migrants work in the city, resulting in lack of agricultural workers in the area. Farmers produce less agricultural products. Affecting Debt | 2.97      | 0.97 | Moderate         |
| 5.4 Households with children and the elderly who can not earn money. Affecting Debt                                                              | 3.32      | 1.03 | Moderate         |
| 5.5 Number of household members studying Affecting Debt                                                                                          | 3.65      | 1.10 | High             |
| 6. Political policy                                                                                                                              | 3.37      | 0.70 | Moderate         |
| 6.1 Getting a little government compensation affects the funding for agriculture.                                                                | 3.26      | 1.06 | Moderate         |
| 6.2 Political policies such as village funds Affecting Debt                                                                                      | 3.15      | .95  | Moderate         |
| 6.3 Easy access to finance has a bearing on debt.                                                                                                | 3.54      | 1.08 | High             |
| 6.4 Discontinuity in policy affects liability.                                                                                                   | 3.39      | 1.03 | Moderate         |
| 6.5 Urgent policy lack of in-depth analysis. Affecting Debt                                                                                      | 3.57      | 1.08 | High             |
| Total                                                                                                                                            | 3.62      | 0.44 | High             |



**ตอนที่ 5** ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร และข้อมูลการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร รายด้าน (Table 3)

ด้านความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพ ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน กิจกรรมหลักทางการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร และ สื่อกิจกรรม มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เนื่องจาก เกษตรกรเห็นว่าความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพมีความสำคัญในการทำการเกษตร ซึ่งถ้าเกษตรกรขาดความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพก็จะก่อให้เกิดหนี้สินได้

ด้านความสามารถในการปรับตัว ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่าประสบการณ์ในการทำการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เนื่องจาก เกษตรกรเห็นว่าความสามารถในการปรับตัวมีผลต่อการเกิดหนี้สินและเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำการเกษตร เฉลี่ย 19.79 ปี

ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่าไม่มีตัวแปรต้นตัวใดที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เนื่องจาก เกษตรกรมีความคิดเห็นว่า การขาดการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ไม่ได้มีผลต่อการเกิดหนี้สิน

ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่า กิจกรรมหลักทางการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร สื่อมวลชน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01 เนื่องจากกิจกรรมหลักทางการเกษตรคือปลูกมันสำปะหลัง และในปีที่ผ่านมาเกษตรกรประสบกับปัญหาในเรื่องราคาผลผลิตที่ตกต่ำ ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น จึงก่อให้เกิดหนี้สินได้

ด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01

ด้านนโยบายทางการเมือง ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร พบว่าระดับการศึกษา รายจ่ายในภาคการเกษตร สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมิ่งคล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01

Table 3 Relationships with debt of farmers in Srimongkol Sub-district, Saiyok District, Kanchanaburi Province classified by personal factors of farmers, economic factors, media exposure toward agricultural information factors.

| Factors                                           | Opinions toward debt of farmers in Srimongkon Sub-district |       |              |       |                        |       |                           |       |                                  |       |                  |       |
|---------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------|--------------|-------|------------------------|-------|---------------------------|-------|----------------------------------|-------|------------------|-------|
|                                                   | Knowledge/skills<br>in career                              |       | Adaptability |       | Management<br>pability |       | ca-<br>Economic structure |       | Social and cultural<br>structure |       | Political policy |       |
|                                                   | p-value                                                    |       | p-value      |       | p-value                |       | p-value                   |       | p-value                          |       | p-value          |       |
| 1. Demographic factors                            |                                                            |       |              |       |                        |       |                           |       |                                  |       |                  |       |
| 1.1 Gender                                        | 2.080                                                      | 0.354 | 3.892        | 0.143 | 0.969                  | 0.616 | 0.765                     | 0.682 | 3.110                            | 0.211 | 0.408            | 0.815 |
| 1.1.1 Age                                         | 1.771                                                      | 0.778 | 6.197        | 0.185 | 4.497                  | 0.343 | 3.375                     | 0.495 | 6.105                            | 0.191 | 2.634            | 0.621 |
| 1.2 Marital status                                | 0.062                                                      | 0.970 | 0.332        | 0.847 | 1.080                  | 0.583 | 0.182                     | 0.957 | 0.529                            | 0.767 | 5.609            | 0.061 |
| 1.1.4 Member of the household                     | 9.672*                                                     | 0.046 | 1.528        | 0.822 | 2.077                  | 0.722 | 5.475                     | 0.215 | 14.671**                         | 0.005 | 6.331            | 0.176 |
| 1.5 Educational level                             | 3.622                                                      | 0.460 | 3.512        | 0.476 | 4.226                  | 0.376 | 6.128                     | 0.158 | 0.361                            | 0.986 | 11.081*          | 0.026 |
| 1.6 Experience in farming                         | 4.434                                                      | 0.350 | 10.306*      | 0.036 | 4.457                  | 0.348 | 8.728                     | 0.052 | 1.865                            | 0.761 | 2.069            | 0.723 |
| 1.7 Main activities in agricultural               | 10.477*                                                    | 0.036 | 6.758        | 0.149 | 4.842                  | 0.304 | 18.510**                  | 0.000 | 5.512                            | 0.239 | 6.277            | 0.179 |
| 2. Economic factors                               |                                                            |       |              |       |                        |       |                           |       |                                  |       |                  |       |
| 2.2.1 Agricultural area                           | 12.653*                                                    | 0.049 | 3.712        | 0.716 | 3.594                  | 0.731 | 13.955*                   | 0.030 | 17.656*                          | 0.007 | 7.933            | 0.243 |
| 2.2.2 Agriculture Income                          | 2.424                                                      | 0.877 | 4.325        | 0.633 | 8.507                  | 0.203 | 8.238                     | 0.221 | 8.367                            | 0.212 | 6.359            | 0.384 |
| 2.3 Another income                                | 7.090                                                      | 0.313 | 6.053        | 0.417 | 9.925                  | 0.128 | 5.486                     | 0.483 | 2.590                            | 0.858 | 5.906            | 0.434 |
| 2.2.4 Expense on agricultural                     | 16.429*                                                    | 0.012 | 4.387        | 0.624 | 3.994                  | 0.678 | 6.222                     | 0.399 | 8.864                            | 0.181 | 16.053*          | 0.013 |
| 2.5 Others Expense                                | 8.603                                                      | 0.197 | 10.585       | 0.102 | 4.400                  | 0.623 | 9.069                     | 0.170 | 1.283                            | 0.973 | 9.196            | 0.163 |
| 2.2.6 Debt of farmers                             | 4.099                                                      | 0.663 | 7.441        | 0.282 | 5.599                  | 0.470 | 5.471                     | 0.485 | 3.390                            | 0.759 | 1.351            | 0.969 |
| 3. Media exposure toward agricultural information |                                                            |       |              |       |                        |       |                           |       |                                  |       |                  |       |
| 3.1 People media                                  | 1.905                                                      | 0.385 | 0.589        | 0.745 | 0.412                  | 0.814 | 4.447                     | 0.137 | 1.178                            | 0.555 | 0.092            | 0.955 |
| 3.2 Mass media                                    | 1.820                                                      | 0.403 | 2.190        | 0.335 | 0.707                  | 0.702 | 8.851*                    | 0.012 | 17.574**                         | 0.000 | 12.628*          | 0.002 |
| 3.3 Activities media                              | 14.015**                                                   | 0.001 | 5.564        | 0.062 | 2.897                  | 0.235 | 0.510                     | 0.829 | 13.749**                         | 0.001 | 11.841*          | 0.003 |
| 3.4 Online media                                  | 0.970                                                      | 0.616 | 2.483        | 0.289 | 1.585                  | 0.453 | 2.912                     | 0.243 | 3.245                            | 0.197 | 3.390            | 0.184 |

## สรุปผลการศึกษา

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 56.6 มีอายุเฉลี่ย 51.08 ปี สถานภาพสมรส 232 คน (ร้อยละ 78.1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ระดับการศึกษาประถมศึกษา 190 คน (ร้อยละ 64.0) ประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 19.75 ปี กิจกรรมหลักทางการเกษตรปลูกมันสำปะหลัง 168 คน (ร้อยละ 56.6) มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 24.31 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 93,841.41 บาท/ปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 35,203.37 บาท/ปี มีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,912.56 บาท/ปี มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 48,459.39 บาท/ปี มีจำนวนหนี้สินของเกษตรกรเฉลี่ย 83,564.31 บาท/ปี

เกษตรกรเคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อบุคคล (ร้อยละ 98.0) โดยจากผู้นำชุมชน สื่อมวลชน (ร้อยละ 94.3) โดยมาจากโทรทัศน์ จากสื่อกิจกรรม (ร้อยละ 71.7) โดยมาจากการประชุม และไม่เคยรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์ (ร้อยละ 68.7)

เกษตรกรมีความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมั่งคด อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมั่งคด ด้านความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพ ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71 3.76 และ 4.13 ตามลำดับ) และเกษตรกรมีระดับความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้ของเกษตรกรตำบลศรีมั่งคด อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านความสามารถในการปรับตัว ด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม และด้านนโยบายการเมือง (ค่าเฉลี่ย 3.41 , 3.34 และ 3.37 ตามลำดับ การหาความสัมพันธ์ความคิดเห็นที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมั่งคดอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้นอกภาคการเกษตร และรายจ่ายในภาคการเกษตร ปัจจัยการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ได้แก่ สื่อกิจกรรม และสื่อออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเกษตรกร ที่มีต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรตำบลศรีมั่งคด อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01

### ข้อเสนอแนะ

1. เกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อกิจกรรมจากการประชุมมากกว่าการอบรม และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งการอบรมและการศึกษาดูงานนอกสถานที่จะทำให้เกษตรกรได้รับข่าวสารทางการเกษตรได้ดีกว่า เพราะได้เห็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ และสามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติให้ตนเองได้ จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการส่งเสริมในด้านนี้มากยิ่งขึ้น เช่น พาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

2. เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อออนไลน์ จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการนำเทคโนโลยีไปบริการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และควรออกแบบแอปพลิเคชันต่างๆ ให้ง่ายต่อการใช้งาน

3. เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระหนี้สินโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านนั้น พบว่า ด้านความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพ เกษตรกรนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรเห็นด้วยว่า ความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรไม่ว่าจะเป็นความรู้ในด้านสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ ความรู้ในด้านการฝึกอบรม ความรู้ในด้านเทคนิคในการผลิตพืช จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้ความรู้กับเกษตรกร เช่น ความรู้ในด้านเทคนิคที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ความรู้ในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิตพืช การพัฒนาการเกษตร เป็นการลดภาระหนี้สินของเกษตรกร

4. ควรมีการศึกษาในเรื่องความต้องการความรู้ของเกษตรกร เพื่อที่จะได้ทราบว่าเกษตรกรยังขาดหรือต้องการความรู้ในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถมีแนวทางในการให้ความรู้ได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อช่วยลดภาระหนี้สินให้กับเกษตรกร

### เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2559. รายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกร. แหล่งที่มา: [http://farmer.doae.go.th/ecoplant/eco\\_report/report1\\_regis\\_ap\\_59/71/02](http://farmer.doae.go.th/ecoplant/eco_report/report1_regis_ap_59/71/02), 29 กันยายน 2559.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาน้ำตกไทรโยคน้อย. 2560. ปริมาณหนี้สินของเกษตรกร อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. นิโบล นวลอินทร์. 2550. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของเกษตรกร ตำบลห้วยพระ อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม.
- วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาจารย์ สุโขบล. 2551. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง, มหาวิทยาลัยเกริก.
- ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น และ พัทธกะ ศิริวงศ์. 2559. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรินทร์ นิยมมากร. 2556. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติที่ใช้. สำนักพิมพ์บุ๊คส์ ทุย, กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุกานดา กลิ่นขจร และ นรรัฐ รื่นกวี. 2556. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัด นครราชสีมา กรณีศึกษา อำเภอด่านขุนทด และอำเภอโนนสูง. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สำนักงานเกษตรอำเภอไทรโยค. 2559. ข้อมูลการเกษตร อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. แหล่งที่มา: <http://saiyok.kanchanaburi.doae.go.th/page/saiyok18.html>, 29 กันยายน 2559.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แหล่งที่มา: [tarr.arda.or.th/static2/docs/development\\_plan2559.pdf](http://tarr.arda.or.th/static2/docs/development_plan2559.pdf), 5 ตุลาคม 2559.

วันรับบทความ (Received date) : 5 ก.ย. 60

วันแก้ไขบทความ (Revised date) : 13 มี.ค. 61

วันตอบรับบทความ (Accepted date) : 25 มี.ย. 61